

Socialdepartementet
Enheten för familj och sociala tjänster

Översyn av assistansersättningens utveckling och framväxten av marknaden för anordnare av personlig assistans

Uppdraget

En utredare får i uppdrag att göra en översyn av assistansersättningens utveckling och framväxten av marknaden för anordnare av personlig assistans.

Utredaren ska:

- Analysera sambandet mellan vinstutvecklingen, timutveckling i assistansersättningen och utvecklingen av assistansmarknaden.
- Analysera diskrepansen mellan uppskattad brottslighet respektive misstänkta brott som identifieras av Försäkringskassan och brott som leder till lagföring.
- Föra dialog med relevanta aktörer.
- Vid behov lämna förslag på åtgärder.

Utredaren ska hålla Socialdepartementet underrättat om sitt arbete och löpande redovisa sina resultat.

Bakgrund

LSS-reformen och särskilt den del som rör personlig assistans har på ett avgörande sätt förbättrat levnadsvillkoren för flickor, pojkar, kvinnor och män med omfattande funktionsnedsättningar. Lagarna har haft stor betydelse för ökat självbestämmande och för att personerna ska kunna leva ett självständigt liv.

Regeringen beslutade den 26 maj 2016 att en särskild utredare ska se över assistansersättningen i socialförsäkringsbalken, och delar av lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) (S 2016:3). I detta arbete ingår även att se över ordningen med privata anordnare av assistans.

Bedömningen är emellertid att det finns behov av att ta ytterligare initiativ på området för att vid behov kunna vidta åtgärder.

Kostnaderna för assistansersättningen har ökat kraftigt under de senaste tio åren trots att antalet brukare i assistansersättningen stabiliserades redan 2010. Kostnadsökningen drivs framförallt av att det genomsnittliga antalet beviljade timmar per brukare med assistansersättning ökar.¹ År 2007 erhöll varje assistansberättigad person ersättning motsvarande 105 timmar personlig assistans i genomsnitt per vecka. Motsvarande siffra för 2016 var drygt 128 timmar per vecka.

Schablonersättningens konstruktion och beloppets nivå ger möjligheter till vinster per timme. Det finns rapporter som pekar på risken att vinstdrivande företag har incitament att överdriva brukares behov av personlig assistans. Bakgrunden till resonemanget är att varje timme med personlig assistans ger en vinst och att företagen har ekonomiska incitament av att få ersättning för så många beviljade timmar som möjligt i sin verksamhet.² Assistansersättningens konstruktion innebär att brukaren beviljas medel för att köpa insatsen personlig assistans och att ersättningen endast får användas för att köpa denna insats. Försäkringskassan ansvarar för att administrera assistansersättningen och brukaren ansvarar för insatsens innehåll och kvalitet.

Flera rapporter har påtalat att den svaga uppföljningen i systemet och de starka ekonomiska incitamenten i assistansersättningen är faktorer som kan driva fram brott och överutnyttjande, samtidigt som det är svårt att bevisa att brottslighet och överutnyttjande förekommer.³ I Samverkansuppdraget mot felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen bedömdes sju procent vara avsiktliga fel från allmänheten, d.v.s. brottslighet. Under åren 2014–2016 identifierade Försäkringskassan respektive år 108, 38 och 32 misstänkta brott som också polisanmälades. De felaktiga utbetalningarna uppgick till 266 miljoner. Åklagarmyndigheten uppger att man årligen hanterar cirka 10–15 ärenden varav merparten leder till lagföring. Diskrepansen mellan uppskattade respektive identifierade misstänkta brott, samt misstänkta brott som leder till lagföring väcker oro för och osäkerhet kring i vilken grad brottslighet med assistansersättning utgör en faktor i kostnadsutvecklingen. Brott inom välfärden är allvarligt och riskerar att undergräva ersättningens trovärdighet och legitimitet vilket i förlängningen drabbar dem som är i störst behov av den.

¹ Assistansersättningens utveckling Försäkringskassan 2017:4

² Assistansersättningen – Brister i lagstiftning och tillämpning. Inspektionen för socialförsäkring Rapport 2015:9

³ Hur kan Försäkringskassan bli bättre på att motverka fusk och oegentligheter med assistansersättning?

Försäkringskassan Socialförsäkringsrapport (2016:8).

Intyget som dörröppnare till välfärdssystemet – En rapport om välfärdsbrott med felaktiga intyg. Brå 2015:8,

Bedrägeri och bidragsbrott med assistansersättning Åklagarmyndigheten, RättsPM 2015:5